הרב משה גנץ

נצירת הלשון באסיפת חברים

שאלה: באסיפת חברים מגיעים מדי פעם לדבר בגנותו של חבר. באילו תנאים הדבר מותר על פי דין?

תשובה:

1. המספר בגנות חבירו עובר באיסור לשון הרע, אף על פי שהדברים אמת.
2. איסור זה הוא דאורייתא, מהפסוק "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא י"ט), ויש בזה עוד איסורי עשה ולא תעשה נוספים, גם על המספר וגם על השומע. וחומרה יתרה יש בעבירה זו, עד שאמרו — "עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים — ולשון הרע כנגד כלם" (ערכין טו:).
3. הלכות לשון הרע ורכילות מרוכזות ומפורטות בספר "חפץ־חיים" של ר' ישראל מאיר הכהן מראדין הנקרא על שם ספרו — החפץ חיים. שם הספר לקוח מהפסוק "מי האיש החפץ חיים... נצור לשונך מרע" (תהלים ל"ד 13). הדברים דלקמן הם על פי ספר זה.
4. כשמספרים בגנותו של אדם לא כדי להשמיצו אלא כדי למנוע נזק, הדבר מותר, אם מתקיימים התנאים הבאים:
   א. יש סיכוי שהספור אמנם ימנע את הנזק.
   ב. אי אפשר למנוע את הנזק באופן אחר (כלומר, בלי לספר לשון הרע).
   ג. כוונת המספר היא באמת להציל מנזק ולא ההשמצה כשלעצמה.
   ד. אינו מספר פרטים מעבר למה שנחוץ למניעת הנזק.
   ה. מובן מאליו שעל המספר לבדוק היטב אם הספור שהוא מספר הוא מדויק, ואם הוא יודע אותו עם הרקע וההקשרים שלו. פעמים רבות ספור קטוע משנה לחלוטין את הענין, ומרשיע את הצדיק.
   בקצרה — הספור צריך להיות נחוץ, מדויק, ומסופר מתוך כוונה טובה. ותנאי נוסף בדבר — שלא יגרם לזה שמסופר עליו נזק גדול יותר מהמגיע לו על פי דין (הלכות רכילות כלל ט', ועוד).
5. כשדיון באסיפת חברים מחייב בירור הקשור בספור גנותו של חבר, למשל,

בדיון על חברות או מועמדות, הדבר מותר תוך הקפדה על התנאים שלמעלה.*

6. ויש להעיר כאן דבר נוסף. אסור **לקבל** לשון הרע — כלומר להאמין באמונה שלמה בספור לשון הרע. מקור האיסור — "לא תשא שמע שוא" (שמות, כ"ג 1). כמובן שיש מקום **לחשוש** שמא הדברים אמת, אבל לא **לקבל** אותם כאמת בדוקה. ידוע, שמי שמספרים לו על עוול שעשה חברו הטוב, הוא ממאן להאמין וחושב שמא הספור אינו מדויק, ואולי חסר פרט חשוב וכדומה. וכך צריך לנהוג לגבי כל יהודי. הדברים אמורים גם לגבי המסופר באסיפת חברים בהיתר. מותר לחשוש שמא המסופר אמת, אבל יש להתאמץ שלא לקבל את המסופר באופן מוחלט.

* ויפה ונכון הוא מה שנהוג בקבוץ שבדיונים על קבלת חבר משתתפים רק חברים, ואחרים שאין להם זכות הצבעה עוזבים את המקום.